

На основу члана 16. Закона о управи („Службени гласник БиХ“, број 32/02 и 102/09) и члана 121. став (3) Закона о ваздухопловству Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ“, број 39/09), генерални директор Дирекције за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине доноси

ПРАВИЛНИК

О ВАЗДУХОПЛОВНИМ ПРИРЕДБАМА

Члан 1.

(Предмет)

Овим правилник прописују се услови и начин приреме, организације и извођења ваздухопловних приредби за цивилне ваздухоплове, као и обавезе и одговорности организатора и руководиоца ваздухопловне приредбе.

Члан 2.

(Појмови)

1. Ваздухопловна приредба – било која активност летења која се изводи у циљу извођења егзибиције, такмичења или забаве на манифестацији која је отворена за јавност.
2. Линија гледалишта – предња ивица зоне која је намијењена за гледаоце и паркинга који је намијењен за приватна возила, ужад или бове које су намијењене за сидрење пловила којима публика има приступ током трајања ваздухопловне приредбе.
3. Линија приредбе – линија којом се одређује минимално растојање ваздухоплова од линије гледалишта.
4. Организатор приредбе – физичко или правно лице, или спортска организација која организује ваздухопловну приредбу.
5. Руководилац ваздухопловне приредбе – лице које је одговорно ваздухопловној власти за безбједно спровођење ваздухопловне приредбе.
6. Пилот учесник – пилот који је учествује у дијелу ваздухопловне приредбе и посједује важећу дозволу пилота или доказ о оспособљености за наступ на ваздухопловној приредби, а која ја издата од стране одговарајуће ваздухопловне власти.
7. Гледалац – особа која присуствује ваздухопловној приредби и задржава се у простору који је утврђен за публику.
8. Овлаштење пилота за наступ на ваздухопловној приредби – документ којим се утврђује тип или група ваздухоплова за које је пилот овлаштен за приредбе, заједно са било којим ограничењима или другим посебним овлаштењима.
9. Нивои способности за овлаштење на акробатским приредбама – нивои способности су дефинисани од стране Међународне акробатске комисије (CIVA – Commission Internationale de Voltige Aérienne) Међународне ваздухопловне федерације (FAI – Fédération Aéronautique Internationale):
 - i. Стандард/спортска;
 - ii. средња;

- iii. напредна (класа 2) и
 - iv. без ограничења.
10. Локални летови – сваки путнички лет који полази, или долази на мјесто приредбе, искључујући комерцијални ваздушни транспорта, за сопствено уживање или панорамске летове.
 11. Непокретни ваздухопловни парк – паркирање за ваздухоплове којем публика има могућност приступа.
 12. Зона за паркирање ваздухоплова – паркирање за ваздухоплове гдје публика нема могућност приступа.
 13. Паркинг за приватна возила – гдје су термини „Паркинг за приватна возила“ и „Ужад и бове за пловила“ који ће бити кориштени у овом правилнику, термини који ће се само односити и примјењивати само на приватна возила и пловила којим само публика може приступити током трајања ваздухопловне приредбе.

Члан 3.

(Минимални ниво искуства за организатора и руководиоца приредбе)

Једна особа ће бити прихваћена од стране ВНДСА као организатор приредбе која ће преузети потпуну одговорност. Одговорности за посебне аспекте (као што је надзор, АТС, обезбјеђивање службе у случају опасности и спровођења активности летења) треба додијелити људима са одговарајућим искуством и, кад год је то могуће, лиценцама. Организатор ваздухопловне приредбе може бити Руководилац ваздухопловне приредбе, под условом да има прихватљиво искуство у ваздухопловству, уколико нема искуство у обавези је да именује руководиоца ваздухопловне приредбе који већ има искуства као руководиоца ваздухопловне приредбе или је бар једном учествовао као помоћник координатора приредбе или обављао послове на сличним позицијама.

Да би особа могла бити руководиоца ваздухопловне приредбе, треба да испуњава слиједеће услове, а који су у функцији тежине и комплексности ваздухоплова или падобрана:

1. руководиоца приредбе авиона (укључујући и моторне једрилице), хеликоптера и жирокоптера – мора имати укупни налет од 500 сати од чега најмање 250 сати као вођа авиона, хеликоптера и жирокоптера,
2. руководиоца приредбе микролаких/ултраких ваздухоплова - мора имати укупни налет од 250 сати од чега најмање 125 сати као вођа микролаких/ултраких ваздухоплова (који је управљив по три осе или са помјерањем тежишта ако је потребно),
3. руководиоца приредбе једрилица – мора имати укупни налет од 300 сати од чега најмање 150 сати као вођа једрилице,
4. руководиоца приредбе моторних падобрана/параглајдера – мора имати укупни налет од 150 сати од чега најмање 75 сати као вођа моторног падобрана/параглајдера,

5. руководилац приредбе ваздушних бродова који су напуњени топлим ваздухом – мора имати укупни налет од 250 сати од чега најмање 75 сати као вођа ваздушног брода који је напуњен топлим ваздухом,
6. руководилац приредбе ваздушних бродова који су напуњени плином чија је запремина већа 2000m^3 - мора имати укупни налет од 400 сати на ваздушним бродовима од чега најмање 200 сати као вођа ваздушног брода који је напуњен плином,
7. руководилац приредбе ваздушних бродова који је напуњен плином чија запремина не прелази 2000m^3 - мора имати укупни налет од 200 сати на ваздушним бродовима или балонима од чега најмање 100 сати као вођа ваздушног брода који је напуњен плином,
8. руководилац приредбе балона – мора имати укупни налет од 150 сати на балонима од чега најмање 75 сати као заповједник балона који је напуњен топлим ваздухом или балоном који је напуњен са плином,
9. руководилац приредбе змајева без мотора или параглајдера –пилот мора доказати BHCSA да има способност у организацији у руковођењу ваздухопловном приредбом у којој учествују змајеви без мотора или параглајдери, што се доказује успјешним организовањем обуке или сличних догађаја ,
10. руководилац приредбе падобранаца – мора имати најмање 400 скокова од чега најмање 200 скокова као вођа тима, поред тога треба да има укупни налет од 200 сати од чега намање 100 сати као вођа авиона и хеликоптера. Уколико руководилац нема захтјевани налет или не посједује дозволу пилота, треба да ангажује још једног руководиоца који испуњава претходно наведене услове.

Члан 4.

(Минимални ниво искуства за учеснике)

Пилот ваздухоплова или падобранац мора доказати одговарајућим дозволама или потврдама о оспособљености као и релевантним доказима о искуству да посједује одговарајуће вјештине и способности које намјерава да извршава у току ваздухопловне приредбе, као и да испуњава сљедећи минимални ниво искуства да би му/јој било допуштено учећшће у ваздухопловној приредби, и то:

1. пилоти авиона (укључујући и моторне једрилице), хеликоптера и жирокоптера – укупни налет од 200 сати од чега намање 100 сати као вођа авиона, хеликоптера и жирокоптера,
2. пилоти микролаких/ултраких ваздухоплова – укупни налет од 100 сати од чега најмање 50 сати као вођа микролаких/ултраких ваздухоплова (који је управљив по три осе или са помјерањем тежишта ако је потребно),
3. пилоти једрилица – укупни налет од 100 сати од чега најмање 50 сати као вођа једрилице,
4. пилоти моторних падобрана/параглајдера – укупни налет од 50 сати од чега најмање 25 сати као вођа моторног падобрана/параглајдера,
5. пилоти ваздушних бродова који су напуњени топлим ваздухом – укупни налет од 100 сати од чега најмање 25 сати као вођа ваздушног брода који је напуњен топлим ваздухом,

6. пилоти ваздушних бродова који су напуњени плином чија је запремина већа 2000m^3 - укупни налет од 200 сати на ваздушним бродовима од чега најмање 100 сати као вођа ваздушног брода који је напуњен плином,
7. пилоти ваздушних бродова који је напуњен плином чија запремина не прелази 2000m^3 - укупни налет од 100 сати на ваздушним бродовима или балонима од чега најмање 50 сати као вођа ваздушног брода који је напуњен плином,
8. пилоти балона – укупни налет од 50 сати на балонима од чега најмање 25 сати као заповједник балона који је напуњен топлим ваздухом или балоном који је напуњен са плином,
9. пилоти змајева без мотора или параглајдера – непостоји одређени минимум налета, али сваки такав пилот мора доказати руководиоцу ваздухопловне приредбе да је способен извести свој предложени програм,
10. падобранци – најмање 200 скокова за вођу тима или појединачног скакача и минимално 100 скокова за сваког од чланова тима.

Члан 5. **(Растојање од гледалишта)**

Руководилац ваздухопловне приредбе је одговоран да обезбиједи минимално растојање између линије приредбе и линије гледалишта, као што је дато у Прилогу 1 овог Правилника.

Пилоти учесници морају завршити заокрет и маневар на такав начин да, узимајући у обзир утицај вјетра у односу на гледалиште/публику:

1. ваздухоплов у било којем случају не буде на мањем растојању од оних вриједности које су утврђене у Прилогу 1.,
2. буде одређен одговарајући ивични (заштитни) појас уколико, током трајања представе, ваздухопловом се маневрише на начин да је вектор брзине усмјерен према гледалишту/публици,
3. у случају када ваздухоплови лете у формацији, минимално раздвајање од линије публике/гледалишта посматра се у односу на ваздухоплов који лети најбилже линији публике/гледалишта.

Нормална полијетања и слијетања могу бити извршена на ПСС у употреби под условом да је централна линија ПСС на удаљености 75м од линије гледалишта/публике.

VNDCA може одобрити мању удаљеност у случајевима када географске или топографске карактеристике или положај летјелишта утиче на доступно растојање, али никако мање од 35м. Одобрење може бити издато у зависности и од типа ваздухоплова који ће наступати.

Пилоти учесници, чија брзина ваздухоплова условљава на повећање растојања од централне линије ПСС и већа је од 75м, може користити ПСС чија је централна линија на 75м од линије

гледалишта за полијетање и слијетање, и може изводити маневре са вектором који се удаљавају од линије публице након полијетања, са циљем, да што је прије могуће достигне наметнуто сигурносно растојање од линије публице.

Руководилац ваздухопловне приредбе одговоран је да сигурносна растојања која су утврђена у Прилогу 1., буду успостављена са обе стране гдје се налазе гледаоци, тј на мјестима гдје је одређен простор за публику или паркинга приватних аутомобила, као и ужади и бове за везивање пловила, а случају да се налазе обе стране линије приредбе.

Члан 6. (Надлијетање гледалишта)

Пилот учесник на ваздухопловној приредби не смије управљати својим ваздухопловом изнад ограђеног простора за посјетиоце/гледаоце или изнад паркинга за приватна возила или изнад ужади и бова за везивање пловила, осим ако:

1. авион превози екипу падобранаца до позиције за искакање, али не испод 1500 ft изнад терена, и
2. балони са посадом, али не испод висина које су дефинисане у Прилогу 2.

Падобранац не смије надлијетати ограђени простор за посјетиоце/гледаоце, паркинга за приватна возила и ужади и бова за везивање пловила на висини која је испод 25 ft.

Члан 7. (Минималне висине ваздухопловне приредбе)

Пилот учесник не смије изводити прелијетање или акробатске маневре без претходне сагласности ВНДСА на висинама од 200 ft до 1700 ft изнад терена или минималне висине из свог овлаштења за наступ на ваздухопловној приредби, уколико исто посједује, осим у случају из сљедећег параграфа овог члана.

Када пилот посједује овлаштење за наступ на ваздухопловној приредби, са минималном одобреном висином испод 200 ft изнад терена, ВНДСА може пилоту допустити да свој програм изведе спуштајући се до минималне висине која је уписана у његовом овлаштењу.

Претходно наведени случај не примјењује се на ваздухоплов током фазе полијетања или слијетања на локацију гдје се одржава приредба, уз услов да претходно треба обезбиједити да елементи лета који су предвиђени током приредбе, не почињу прије или су у потпуности завршени до достизања минималне висине. Одредбе се не примјењују на хеликоптере када је ледбење са утицајем земње дио њихове приредбе.

ВНДСА може утврдити минималну висину за било коју ваздухопловну приредбу са циљем повећавања сигурности публице на земљи.

Руководилац ваздухопловне приредбе може наредити (упозорити) да не лети или да лети цијели или дио његовог програма са минималним висинама које су веће од оних које су утврђене у његовом овлаштењу, на основу процјене безбједности.

Руководилац ваздухопловне приредбе је одговоран да обавијести све пилоте учеснике о минималним висинама на приредби на оба начина, упуством у писменој форми и усменим упутством, као што се захтјева у члану 15.

Члан 8. (Линија приредбе и зона приредбе)

Руководилац ваздухопловне приредбе је одговоран за разматрање сљедећих фактора приликом одређивања линије приредбе и зоне приредбе:

1. сваку значајну карактеристику унутар предложене зоне приредбе,
2. близина насељеног, индустријског, рекреативног и еколошки осјетљиве зоне,
3. близина других аеродрома или ваздухопловних терена и догађаја,
4. класа (класификација) ваздушног простора,
5. површина која ће се користити као ПСС, ако је планирано да се обавља полијетање или слијетање на мјесту приредбе,
6. препреке које се налазе у близини мјеста приредбе,
7. приступ мјесту приредбе, посебно за возила у случају опасности (хитна и ватрогасци) и ваздухоплове.

С обзиром да организатор приредбе може бити одговоран за план локације, а руководилац ваздухопловне приредбе може бити одговоран да обезбиједи, гдје је могуће, мјеста за гледаоце, паркинг приватних возила и ужади и бова за везивање пловила требају бити смјештени на једној страни локације приредбе како би се омогућила максимална слобода за приредбу ваздухоплова. Руководилац ваздухопловне приредбе је такође одговоран да обезбиједи да гледалиште, паркинг приватних возила и ужади и бове за сидрење пловила никад не буду постављени у близи зоне слијетања или полијетања на аеродрому или области приредбе.

Руководилац ваздухопловне приредбе је одговоран за обезбјеђивање јасно дефинисаних линија приредбе. У идентификацији линије приредбе треба користити ПСС и друга природна обиљежја, гдје је то могуће. Није неопходно да се дефинише линија за све брзине ваздухоплова, али детаљи свих линија приредбе, заједно са одговарајућим растојањима, биће представљене у писменој и усменој фази припреме учесника (брифинг).

Руководилац ваздухопловне приредбе је одговоран да обезбиједи да зона у којој је приредба одобрена буде прихватљиво дефинисана у писменој и усменој фази припреме учесника иако је они нису означили.

Пилот учесник ће извести приредбу са његовим ваздухопловом унутар линије приредбе.

Није неопходно да оса приредбе буде паралелна са линијом приредбе, али без обзира коју осу пилот одабере, он треба обезбиједити да током извођења његовог дијела приредбе линија раздвајања буде на растојањима најмање оноликим колико су утврђена у Прилогу 1.

Члан 9. (Максималне брзине)

Пилот учесник не смије летјети ваздухопловом брзином већом од 600 kts или 0.9M, као ни започети било који маневар који може довести до достизања звучне брзине.

Руководилац ваздухопловне приредбе ће захтијевати да одобрење за авионе са брзином већом од 250 kts IAS на висини до 10000ft (FL100) током трајања приредбе буде изричито наведено у одобрењу за приредбу, када је неопходно.

Члан 10. (Балони са посадом)

Руководилац ваздухопловне приредбе је одговоран да обезбиједи минимално раздвајање између публике и било ког дијела балона или његове тачке везивања као што је дефинисано у Прилогу 2. када је балон са посадом дио приредбе.

Руководилац ваздухопловне приредбе је одговоран да обезбиједи простор за балоне или да летјелиште буде безбједно ограђено како би се онемогућио приступ публике до балона или пратећих возила.

Пилот балона са посадом треба да обезбиједи да његов балон буде надуван, везан и лети у складу са одредбама Закона о ваздухопловству и Наредбом о правилима летења у БиХ, а за приредбе летова са везаним балонима, да балон којим управља мора бити везан на најмање три мјеста/тачке.

Када је балон са посадом везан или ако је планирано да се изведу слободни летови испред публике, руководилац ваздухопловне приредбе биће одговоран да обезбиједи адекватно просторно или временски растојање од осталих учесника у лету.

Члан 11. (Падобранска приредба)

Руководилац ваздухопловне приредбе је одговоран да када је планирано искакање падобранаца, обезбиједи да се падобранима управља у складу са Законом о ваздухопловству и Наредбом о правилима летења, као и са слиједећим додатним захтјевима:

1. када је предвиђено мјесто за доскок на страни гдје се изводе летови у односу на линију гледалишта, ниједан дио тог летишта не смије бити ближи од 15м од линије гледалишта,
2. када се предвиђено мјесто доскока налази у зони гдје је простор за публику, то треба бити безбједно ограђено (са конопцом, траком или оградом) и падобранци не смију слијетати на растојању мањем од 15м од било ког гледаоца,
3. простор за доскок треба бити одговарајуће обиљежен и треба бити јасно видљив од стране падобранца од његовог тренутка његовог искакања (напуштања) из ваздухоплова,
4. падобранац који изводи појединачни скок треба обезбиједити да његов падобран буде потпуно отворен до минималне висине од 1500ft изнад терена,
5. Радио веза треба да буде успостављена и да се одржава током понирања између ваздухоплова који избацију падобранце, координатора на земљи и ATS, ако је иста успостављена на аеродрому или летишту. Гдје то није могуће, мора се користити одобрени систем сигнализације земља-ваздух.
6. Руководилац ваздухопловне приредбе одговоран да обезбиједи:
 - i. да сви пилоти буду упознати са процедуром која ће се примјењивати на појединачном догађају, у циљу смањивања ризика за падобранце који су у фази понирања/доскока
 - ii. да током трајања фазе понирања/доскока падобранаца, ни у ком случају се не допусти да авиони са пропелерским моторима, млазним моторима или хеликоптери буду на удаљености која је мања од 250м од намјераваног мјеста слијетања,
 - iii. да пилоти ваздухоплова изван радијуса од 250м, (1000м у случају локалних летова) у оба случаја, на земљи и у ваздуху, буду свјесни/обавјештени о спуштању падобранаца. Ови на земљи требају бити припремљани да зауставе било који пропелер, млазни мотор или хеликоптерски ротор ако запазе да вјетар заноси падобранце у спуштању према њиховом ваздухоплову.

Члан 12.

(Приредба ваздухопловних модела)

Руководилац ваздухопловне приредбе одговоран је да обезбиједи, када је планирана приредба ваздухопловних модела, да модели ваздухоплова лете у складу са Законом о ваздухопловству и Наредбом о правилима летења, уз додатне захтјеве:

1. руководиоца ваздухопловне приредбе треба да обезбиједи да ниједан ваздухопловни модел не лети неконтролисани слободни лет током трајања приредбе,
2. руководиоца ваздухопловне приредбе дужан је да обезбиједи да ниједан ваздухопловни модел не лети у близини линије гледалишта на мањем растојању од вриједност које су утврђене у Прилогу 3.
3. у случају када се предвиђени изложбени простор за ваздухопловне моделе налази у зони гледалишта, то треба бити безбједно ограђено и удаљено на растојању како је утврђено у Прилог 3.

4. руководилац ваздухоловне приредбе може одредити додатну удаљеност за моделе који имају велике димензије,
5. гдје је предложено да ће ваздухопловни модели летјети испред публике, руководилац ваздухоловне приредбе треба бити одговоран да њихови летови буду адекватно раздвојни просторно и временски од других летачких активности,
6. Руководилац ваздухоловне приредбе треба бити одговоран за спровођење оштре контроле одашљача/антена и фреквенција,
7. Руководилац ваздухоловне приредбе је одговоран да се осигура да ваздухопловним моделима који се контролишу путем радио таласа, недопусти летење када је брзина вјетра већа од 25 kts, а видљивост мања од 500м,

Члан 13.
(Локални летови)

Руководилац ваздухопловне приредбе одговоран је за координацију локалних летова (нпр. панорамски летови) за вријеме трајања приредбе. Руководилац ваздухопловне приредбе задржава право да одреди у којој зони се могу изводити такви летови, ако је дозвољено, и он је одговоран да обезбиједи да се такви летови не допусте унутар зоне приредбе:

1. током трајања акробатске приредбе на малим висинама,
2. током спуштања падобранца, осим ако је ваздухоплов на локалном лету удаљен најмање 1000м од сваког падобранца у спуштању.

Члан 14.
(Информисање о ваздухопловној приредби)

Руководилац ваздухопловне приредбе је дужан да унапријед обезбиједи податке, свим ученицима пошаље информације о летењу у писаној форми, које садржи слиједеће дијелове:

1. мјесто, датум, вријеме и трајања приредбе,
2. планирано вријеме приредбе и вријеме одржавања припреме (брифинга)
3. карта локације приредбе која показује утврђени положај зоне гледалишта, линије приредбе и зону приредбе,
4. ако је неопходно информације контроле летења, а које се односе на :
 - i. доласке и одласке
 - ii. код транспондера и радио фреквенција
 - iii. процедура приредбе,
5. ограничења приредбе и временски минимуми,
6. забрана локалних летова,
7. окружење,
8. службе у случају нужде и процедуре,
9. процедура прихватања, паркирања и допуњавања горива,
10. потребни документи,
11. званични назив приредбе заједно са контакт бројем и бројем факса

Руководилац ваздухопловне приредбе је одговоран да обезбиједи усмене информације прије започињања летова од првог дана приредбе и сваког наредног дана приредбе, када приредба траје више од једног дана. Он ће бити одговоран да обезбиједи да копија одобрења буде приказана приликом брифинга/информисања и да сљедећи елементи буду саопштени током брифинга/информисања:

1. услови одобрења приредбе,
2. забрана локалних летова,
3. временски услови, тренутни и прогнозирани за вријеме одржавања приредбе,
4. детаљи летачког програма укључујући позивне знакове и летачке активности прије и после главног дијела приредбе заједно са било којим појединачним одобрењем минималне висине приредбе,
5. АТЦ информације о:
 - i. доласци и одласци,
 - ii. код транспондера и радио фреквенције,
 - iii. процедура приредбе
6. утврђивање:
 - i. зоне гледалишта,
 - ii. линије приредбе,
 - iii. зона приредбе,
7. служба у случају нужде и процедуре,
8. процедура прихвата и отпреме, паркирања и допуњавања горива.

Пилот учесник који директно управља ваздухопловом на ваздухопловној приредби мора да буде приремљен у складу са информацијама/брифингом који је добио од руководиоца ваздухопловне приредбе, уз додатне захтјеве који су наведени у претходном ставу, прије него што полети са летјелишта.

Члан 15.

(Прихват и отпрема ваздухоплова)

Организатор ваздухопловне приредбе је одговоран за одређивање положаја, док је руководилац ваздухопловне приредбе одговоран да:

1. ефикасне ограде су обезбјеђене да заштите приступ од стране публике до зоне гдје се паркирају ваздухоплови и зоне која се користи за операције ваздухоплова и да ове ограде остану на мјесту током трајања свих летова који су у вези са приредбом. Он такође одговоран да обезбиједи приступ претходно наведим зонама само овлашћеним лицима и да само они могу да уђу.
2. зона за допуњавање горива ваздухоплова је слично контролисана и постоји минимално растојање од 15м између допуњавања ваздухоплова или опреме и публике. У случају када се пуне балони, ваздушни бродови или цилиндри балона са водоником, минимално растојање се повећава на 100м.

3. минимално растојање између било ког дијела за таксирање авиона и публике је 10м, али он ће повећати растојање у случају када таксира авион са млазним погоном или хеликоптер,
4. када су авиони паркирани испред линије гледалаца, сигурносно растојање које мора да се одржи је наведено под б) и ц) приликом пуњења горива или мјеста за таксирање.

Члан 16.

(Надзор над гледаоцима и комуникација)

Организатор приредбе може бити одговоран за контролу гледалаца и комуникацију на земљи, док ће руководицац ваздухопловне приредбе бити одговоран да обезбиједи слиједеће:

1. довољан број редара за контролу/надзор публике; да буду доступни у случају опасности и да заштите приступ публике иза линије гледалишта и зоне паркинга за авионе и да ови редари буду употпуности упознати са њиховим обавезама у оба случаја, нормалном и у случају опасности,
2. адекватна земаљска комуникација преко које ће руководицац ваздухопловне приредбе бити повезан са свим одговарајућим сервисима на земљи или на води, а посебно са службама у случају опасности,
3. Поставити одговарајућу комуникацијску контролну тачку, којом управља искусни оператер,
4. Разгласа, приликом одређивања који тип разгласа је потребан, руководицац ваздухопловне приредбе треба узети у обзир слиједеће:
 - i. величину приредбе,
 - ii. простор приредбе,
 - iii. врсту садржаја ваздухопловне приредбе
5. у случају када постоји коментатор он/она треба да буде смјештена да важне или хитне информације могу бити достављене у што краћем периоду како би се објавили публици.

Члан 17.

(Осигурање)

Руководилац ваздухопловне приредбе биће одговоран за обезбјеђивање адекватног осигурања које покрива штету која су нансена трећим лицима на земљи за вријеме ваздухопловне приредбе, укључујући приказивање, вјежбе или дане који су резервисани за новинаре или било која друга прилика без обзира да ли је публика присутна или не.

Руководилац ваздухопловне приредбе биће одговоран да обезбиједи да копију сертификата или неког другог документа којим се показује/доказује шта прибављено осигурање покрива достави ВНСА прије датума почетка важења полисе осигурања.

Руководилац ваздухопловне приредбе треба да се увјери да су ваздухопловни оператори такође покривени са одговарајућим осигурањем у складу са Законом о облигационим односима у цивилном ваздухопловству БиХ („Службени Гласник БиХ“ број 51/15).

Разматрајући суму који треба издвојити за осигурање за штету која се нанесе трећим лицима и изложености јавности, оператер ваздухоплова који учествује у ваздухопловној приредби, треба бити свјестан да у случају несрећа или незгода, одговорност може бити накнадно утврђено на штету организатора или оператора или пилота, или комбинација оба.

Ваздухопловни оператори су одговорни да обезбједе да, прије пријављивања на ваздухопловну приредбу у другој земљи од оне у којој они обично врше операције, они требају бити покривени са одговарајућим осигурањем за нанесену штету према трећим лицима и да испуне захтјеве руководиоца ваздухопловне приредбе.

Члан 18.

(Елементи који се могу укључити у ваздухопловну приредбу)

Руководилац ваздухопловне приредбе ће раније консултовати ВНДСА, у периоду планирања уколико има сумње око могућности или било које другог предложеног елемента да буде укључен у ваздухопловну приредбу и мора обавјестити ВНДСА о било којим промјенама, ако је потребно.

Члан 19.

(Ваздухопловне информације)

Руководилац ваздухопловне приредбе је одговоран да обезбиједи да су описани сви захтјеви ваздушног простора који се односе на ваздухопловну приредбу већ достављени Агенцији за пружање услуга у ваздушној пловидби БиХ - БХАНСА, тако да могу бити предузете одговарајуће акције за координацију у ваздушном простору и детаље активности објаве у NOTAM-у.

Члан 20.

(Превоз путника)

Пилот учесник, осим пилота балона који је напуњен ваздухом, одговоран је да обезбиједи да се нико осим посаде која је потребна, не налази у кабини његовог ваздухоплова током трајања приредбе. Међутим, гдје пилот сматра да би било корисно да поведе додатне особе у кабину без штетног утицаја на сигурност, претходно мора да добије одобрење од стране ВНДСА.

Одредбе претходног става, према томе се примјењују и на падобранске тандем скокове.

Члан 21.
(Документација)

Пилот учесник је одговоран да обезбиједи слиједећу документација које мора бити доступна за вријеме инспекције од стране BHDSA или руководиоца ваздухопловне приредбе:

1. пилотску дозволу која доказује класу и/или врсту овлаштења;
2. летачку књигу (или копију или други доказ) да докаже тренутне и претходне детаље;
3. овлаштење за пилота учесника или изузеће (ако посједује);
4. Сертификат за осигурање њеног/његовог ваздухоплова, као што је наведено у члану 17., став 3. овог Правилника;
5. Документацију о пловодбености ваздухоплова (сертификат о пловидбености или одобрење или неки други еквивалентан документ);
6. Уз претходну пријаву, било који други документ који је релевантан за њен или његов ваздухоплов, а на захтјев BHDSA или руководиоца ваздухопловне приредбе.

Члан 22.
(Подношење захтјева за одобрење за одржавање ваздухопловне приредбе)

Руководилац ваздухопловне приредбе је одговоран да:

1. поднесе захтјев за одобрење за одржавање ваздухопловне приредбе према BHDSA најмање 4 седмице прије предложеног датума почетка ваздухопловне приредбе;
2. су сви одјељци захтјева за одржавање ваздухопловне приредбе попуњени;

Члан 23.
(Метеоролошки минимуми)

Руководилац ваздухопловне приредбе је одговоран да обезбиједи да летење на ваздухопловној приредби не дозволи ако су временски услови на локацији ваздухопловне приредбе испод минималних вриједности који су утврђени у Прилогу 4.

Руководилац ваздухопловне приредбе треба узети у разматрање класификацију ваздушног простора као и друге метеоролошке промјене, као што је смјер вјетра и атмосферске падавине, како би донио одлуку које дисциплине се могу одржати током трајања вазухопловне приредбе.

Члан 24.
(Услуга контроле летења)

Руководилац ваздухопловне приредбе биће одговоран да предузме потребну координацију са пружаоцима услуге контроле летења за намјеравани контролисани ваздушни простор, гдје ће бити одржана приредба и поднијеће детаљан споразум са БХАНСА-ом у циљу добијања одобрења од стране ВНДСА.

Руководилац ваздухопловне приредбе је одговоран да се у раној фази консултује са ВНДСА током процеса планирања, ако је мјесто приредбе на простору гдје АТС обично не пружа услуге, са цињем да се дефинише да ли треба или не треба АТС, дакле, потребан тип.

Потреба за обезбјеђивањем АТС зависиће од:

1. величине и комплексности програма ваздухопловне приредбе;
2. потребне координације активности приредбе;
3. активности других корисника ваздушног простора;

Пружаолац услуга контроле летења размотриће потребу да се успостави привремено ограничен ваздушни простор како би се обезбиједио потребан ниво сигурност у ваздушном простору, а који је потребан да се задовољи током трајања већих ваздухопловних приредби.

Руководилац ваздухопловне приредбе ће обезбиједити да се осигура одговарајућу координација са АТС, обухватајући слиједеће:

1. период и тип услуге која ће бити пружена,
2. дио ваздушног простора који ће бити покривен,
3. које ће се процедуре примјењивати,
4. радио фреквенције и кодови транспондера у употреби

Руководилац ваздухопловне приредбе је одговоран да обезбиједи средства за показивање смјера слијетања и приземног вјетра, у случају када ваздухоплов полијеће и слијеће на подручје приредбе.

Руководилац ваздухопловне приредбе биће одговоран да обезбиједи присуство представник АТС током усменог информирања/брифинга пилота (видјети Члан 14.), када је АТС обезбијеђена.

Члан 25. (Службе у случају опасности)

Обавеза и одговорности руководиоца и организатора приредбе у случају опасности су:

1. Руководилац ваздухопловне приредбе је одговоран да обезбиједи да служба у случају опасности буде доступна на ваздухопловној приредби. Број особља и опреме на локацији приредбе или на позив унутар зоне локације зависи ће од величине и састава саме приредбе. Полиција, хитна помоћ, ватрогасци и лучка капетанија (ако је ваздухопловна

приредба на води) обично буду укључени, док о осталим учесницима од стране других надлежних тијела, одлучује руководилац ваздухопловне приредбе.

2. Када руководилац ваздухопловне приредбе дефинише ниво заштите која треба да буде обезбијеђена на простору приредбе из које ваздухоплови врше операције, при чему ће узети у разматрање слиједеће:
 - I. карактеристике највећег пријављеног ваздухоплова,
 - II. садржај ICAO ANNEX 14 који се односи на службе на аеродромима и летиштима и противпожарну службу,
 - III. Остале захтјеве уколико су прописани од стране ВНДСА.
3. Руководилац ваздухопловне приредбе биће одговоран да обезбиједи да, када ваздухоплов не слијеће, или не врши операције са простора приредбе, да ниво пружања услуге у случају опасности буде у складу са захтјевима саме приредбе. Међутим, руководилац ваздухопловне приредбе биће одговоран да обезбиједи да додатним ангажовањем обезбедити додатне ресурсе који треба да буду на располагању током одржавања приредбе, у случају да дође до већег несрећа или незгода.
4. Руководилац ваздухопловне приредбе је одговоран да обезбиједи да одговарајуће специјализовано особље и опрема буду доступни када је простор приредбе смјештен у близини или изнад водене површине, мочварне области или на било којој другој локацији гдје су тешки услови околиша.
5. Премда укупна одговорност за повезивање служби у случају опасности може сносити организатор приредбе, руководилац приредбе ће обезбиједити да:
 - I. Полиција – Локална полиција буде обавјештена и упозната са било којом планираном приредбом у циљу неопходне сигурностне и безбједносне припреме и да, у кооперацији са полицијом или лучком капетанијом, осигура прилазне или излазне путеве који ће бити доступни у случају опасности за возила или пловила у случају несрећа на приредби.
 - II. Хитна помоћ и служба прве помоћи – зависи од величине приредбе и броја очекиваних гледалаца, медицинска средства и средства прве помоћи као и хитна помоћ биће доступна на подручју приредбе током трајања летачке приредбе, сачињена од одговарајућег квалификованог особља; и
 - III. Ватрогасна служба – зависи од величине приредбе, адекватне спасилачке и ватрогасне службе, која треба бити погодна смјештена и опремљена, у случају несрећа на или у близини простора одржавања приредбе.

План у случају опасности

1. Руководилац ваздухопловне приредбе је одговоран да обезбиједи нацрт плана за случај опасности, који ће садржавати заједничко поступање служби у случају опасности приликом незгода или несрећа ваздухоплова или других невоља на земљи или на воденој површини.
2. План у случају опасности садржи слиједеће детаље:

- I. Тип опасности, ваздухоплов, на земљи или водена површина,
 - II. агенције које су укључене у план,
 - III. одговорности и улога сваке службе,
 - IV. мапа приредбе на којој су означене све тачке у случају опасности, приступну путеве и контролни центар,
 - V. комуникација,
 - VI. име, функција, контакт и локација служених особа
3. У зависности од величине и комплексности ваздухопловне приредбе, руководиоца ваздухопловне приредбе:
- I. биће одговоран да обезбједи да одређено сједиште службе у случају опасности са особљем, или са непосредном приступом комуникацијама за појединачну службу у случају опасности и да буде обезбјеђена комбинациона веза за руководиоца ваздухопловне приредбе, АТС и друге одговарајуће секторе.
 - II. треба да одржи намјенски састанак са представницима служби у случају опасности, и то прије планираног дана почетка приредбе, при томе треба осигурати да су све службе упознате са детаљима плана у случају опасности; и
 - III. треба размотрити прављење уговора за потребе констатног ТВ/Видео снимања која ће обухватити цијелу ваздухопловну приредбу, у случају да дође до несрећа или незгода.

Члан 26.

(Дужности и обавезе одговорних особа)

Прије одржавања ваздухопловне приредбе, организатор или руководиоца ваздухопловне приредбе прибавиће одобрење од ВНДСА у писаној форми. Такво одобрење, када је издато, биће примјењивано на све летачке активности које су планиране на приредби, као и додатна одобрења, која могу бити захтијевана према важећим законским и подзаконским актима за период одржавања приредбе. Таква додатна одобрења могу садржавати и сљедеће:

1. лет на малим висина;
2. избацивање или подизање предмета или особа;
3. ношење особа (стајање на крилима);
4. летење у близини публике;
5. летење брзином већом од 250kts на висинама које су мање од 10000ft (FL100);
6. ванаеродромско слијетање и полијетање;
7. прекорачење носивости аеродрома (LCN – Load Classification Number)

Руководилац ваздухопловне приредбе не смије дозволити учешће пилота који не посједује минималне нивое искуства наведене у Члану 4. овог Правилника.

Члан 27.
(Ступање на снагу)

Овај Правилник ступа на снагу 8 (осам) дана од дана његовог објављивања у Службеном гласнику БиХ.

Генерални директор ВНСА

Ђорђе Ратковица с.р.

ПРИЛОГ 1.

Максимална брзина у чворовима за ваздухоплове који учествују у ваздухопловној приредби	Врста приредбе	
	Прелијетање	Акробатски летови
<100 kts	50m	100m
100-200kts	100m	150m
200-300kts	150m	200m
изнад 300 kts	230m	230m

ПРИЛОГ 2.

Врста приредбе	Растојање	Минимална висина и услови за прелијтање публике
Усидрени балон	20m	не примјењује се
Полијетање слободних летова из зоне приредбе	20m	75ft изнад терена у пењању 50ft изнад препрека
Слијетање слободних летова у зону приредбе	50m	300ft изнад терена у хоризонталном лету 50ft изнад препрека

ПРИЛОГ 3.

Модел ваздухоплова	Тежина ваздухоплова	Растојање
Управљање преко ужета	сви	15m
Управљање радио таласима (клипни)	мање од 7kg	30m
	изнад 7kg	50m
Управљање радио таласима (млазни погон)	сви	75m

ПРИЛОГ 4.

	Врста приредбе		Метеоролошки минимуми	
			База облачности	Видљивост
VSTOL ваздухоплови, роторкоптер и други ваздухоплови чија је брзина Stalling мања од 50kts	Прелијетање или хоризонталне акробације	Појединачни наступ	500ft	1,5km
		Групни наступ	500ft	3,0km
	Потпуне акробације	Појединачни наступ	500ft	3,0km
		Групни наступ	800ft	5,0km
Наступи других ваздухоплова	Прелијетање или хоризонталне акробације	Појединачни наступ	500ft	3,0km
		Групни наступ	800ft	5,0km
	Потпуне акробације	Појединачни наступ	1000ft	5,0km
		Групни наступ клипних мотора	1000ft	5,0km
		Групни наступ млазних мотора	1000ft	5,0km